

KERTINĖ
PARAŠTĖLietuva pasaulio šalių
laisvės apžvalgoje

New York'e veikianti „Laisvės rūmų“ (Freedom House) organizacija jau nuo 1955 metų leidžia metines laisvės ir nelaisvės valdų pasaulyje apžvalgas. Neseniai pasirodžiusi šiemetinė tokia apžvalga ypatinga tuo, kad joje pirmą sykį atskirai aprašomos ir žemėlapyje pažymimos Lietuva, Latvija ir Estija.

„Laisvės rūmų“ 1941 metais įsteigė amerikiečiai politikai bei intelektualai, įsitikinusių, kad Jungtinės Amerikos Valstybės negali izoliuoti savo pasaulio negandų — kaip tada galvojo daugelis jų tautiečių — ir turi įvykdyti savo istorines pareigas. Per praėjusius penkiasdešimt metų ši organizacija nuosekliai kovojo prieš rudąjį ir raudonąjį totalitarizmą. „Laisvės rūmams“ dabar vadovauja neseniai Lietuvoje lankęsis ambasadorius Max Kampelman, uolus baltiečių laisvės rėmėjas Helsinkio konferencijoje. Organizacijos valdybos narių sąrašas randame Zbigniew'ą Brzezinskį, Jeanne Kirkpatrick, senatorių Daniel Moynihan, istoriką Robert Conquest ir kitas žymias figūras. Tai daugiausia asmenys, atstovaujantys JAV politiniam centrui — „konservatyvūs liberalai“ ir „liberalūs konservatoriai“. Juos jungė ir atsparumas Amerikoje dar neseniai labai išplitusioms iliuzijoms apie tikrąjį sovietinės imperijos pobūdį.

Tiesa, ir ši įžvalgi grupė ne visada Baltijos valstybėms teikė pakankamai dėmesio. Iki šių metų „Laisvės rūmų“ apžvalgose Baltijos tautos buvo bevardės „nelaisvos“ Sovietų Sąjungos dalis. Amerikos lietuvių politiniai veikėjai ir diplomatiniai atstovai garsiai skundėsi tokia klasifikacija, reikalaujanti, kad okupuotos Baltijos valstybės būtų išskirtos iš to beveidžio nelaisvo pasaulio. „Laisvės rūmų“ žurnalo redaktoriai teisinio, kad tai per daug sukomplikuotų jų darbą.

Bet visa tai šiandien jau pernykštis sniegas. Naujojoje „Laisvės rūmų“ apžvalgoje išspausdintame žemėlapyje pasaulio valstybės padalintos į tris kategorijas — laisvas, iš dalies laisvas ir nelaisvas. Lietuva, Latvija ir Estija pažymėtos kaip laisvos valstybės.

Kaip ir dailiojo čiuožimo varžybose, apžvalgos redaktoriai ir tyrėjai laisvės ir nelaisvės niuansus matuoja pagal sudėtingą taškų sistemą, suskirstydami valstybes į septynias grupes. Pagrindiniai kriterijai: politinės teisės ir pilietinės laisvės. Prie laisvės idealo labiausiai priartėjusios šalys įrikiuojamos į pirmąją grupę. Valstybės, kuriose siaučia priespauda ir kurių piliečiai neturi pagrindinių teisių, įstatomos į septintąją. Pirmąją grupę įeina Jungtinės Amerikos Valstybės, Costa Rica, Islandija,

Austrija ir panašios valstybės. Septintojoje grupėje — Libija, Sirija, Somalija, Vietnamas, Šiaurės Korėja ir į jas panašios šalys. Lietuva, Latvija ir Estija pateko į antrąją grupę politinių teisių ir trečiąją politinių laisvių atžvilgiu.

Kaip Lietuva atsirado šioje grupėje? To paklausė lyginamosios politikos žinovas dr. Joseph Ryan, kuris turėjo lemiama žodį apžvalgoje, rūšiuojant pasaulio valstybes. Anot jo, Lietuva — kaip ir Latvija bei Estija — buvo priskirta prie laisvųjų valstybių, nes ji taikomosios priemonėmis atgavo nepriklausomybę, pravedė daugiapartinius rinkimus ir garantavo pagrindines laisves. (Beje, „Laisvės rūmų“ apžvalgoje pabrėžiama, kad spauda, radijas ir televizija Lietuvoje yra laisvi.)

O kur Lietuva prarado „taškų“ — kodėl ji ne pirmojoje kategorijoje? Atsakydamas į šį klausimą, amerikiečių politologas paminėjo, jog šalyje tebėra sovietinės armijos daliniai ir tebejauciamos totalitarinio valdymo atliekos: dar tiksliai nenustatytos nuosavybės teisės, pilietinės laisvės dar

Rusijos ateitis — Rusijos universitetuose

Pokalbis su Maskvos
universiteto profesorium
Aleksandr'u Dobrochotov'u

UGNIUS TRUMPA

Šiuo sunkiu Rusijai metu, kai šalis yra kankinama vis didėjančio nepritekliaus, kai žmonės pradeda pavargti ne tik nuo nesibaigiančių politinių diskusijų, nuo nuolatinio ieškojimo kelių į ateitį, bet ir nuo duonos ir kitų reikalingiausių produktų stygiaus, iškyla didelė grėsmė šios šalies kultūrai. Tokioje padėtyje, kokia šiandien yra Rusijoje, kultūra tarytum pakimba ore — toli nuo žemės ir yra ne visiem pasiekiamą, o daugeliui tiesiog nereikalingą.

Nyku darosi šiuo metu patekus į Maskvos universitetą, kur paprastai daug jaunimo, kur

siekama mokslo aukštumų, kur brandinama šalies ateitis. Bet dabar auditorijos beveik ištuštėjusios: mažai studentų, mažai ir profesorių. Ir keista pagalvojus: argi ne į šį ramstį turėtų remtis Rusija, norinti pradėti naują gyvenimą, negi vien biržos ir bendros su užsienio šalimis firmos yra pagrindinis geros ateities garantas.

Iškodamas atsakymo į šiuos klausimus, kreipiausi į Maskvos universiteto filosofijos fakulteto kultūrologijos katedros profesorių Aleksandr'ą Dobrochotov'ą, kuris maloniai sutiko pašnekti apie universiteto padėtį.

UGNIUS TRUMPA: Gerbiamas profesoriau, idomu sužinoti, ar Maskvos universitetas, perėjęs per daugelį besikeičiančių epochų, neprarado savo dvasios, savo vardo. Ar sovietinis periodas nesunaikino jo vidinės laisvės ir galimybės savarankiškai ir demokratiškai tvarkytis? Kokia universiteto reikšmė dabartiniame gyvenime?

ALEKSANDR'AS DOBROCHOTOV'AS: Norint geriau suprasti universiteto reikšmę dabartinėje visuomenėje, reikia truputį pažvelgti į jo istoriją, į universiteto reikšmę apskritai Rusijos gyvenime.

Ypatingą reikšmę universitetas įgavo devyniolikame amžiuje, kada beveik nebuvo kitų socialinių institucijų, kuriose jaunimas galėtų laisvai diskutuoti ir semtis naujų idėjų. Tuo metu Maskvos inteligentija jau buvo įtraukta į didelę polemiką: veikė hegeličių ir šėlingiečių rateliai, diskutavo tarpusavyje slavofilai ir zapadnikai. Visa ta atmosfera ieškojo vietos kristalizacijai. O taip pat tuo metu labai išmintingą politiką vedė švietimo ministras Uvarov'as. Yra gana keista, bet caro Nikolajaus reakcijos metu universitetas tapo laisvės salele. Nežiūrint įvairių sunkumų, buvo garantuotos akademinės laisvės ir susidarė tam tikra sąjunga tarp studentų ir dėstytojų, kurią galima būtų pavadinti moksline bendruomene. Iš jos vėliau išėjo ižymiausi Rusijos kultūros veikėjai ir buvo aišku, kad universitetas yra dvasingumo ir laisvos minties židinys. Tačiau šis utopinis jo gyvenimo puslapis buvo greitai perverstas ir atėjo griežto spaudimo iš valdžios pusės laikai.

Tačiau, nors ir prigesę, universitetas sugeba išsaugoti liberalias tradicijas, nors jo gyvenimas vystėsi labai dramatiškai. Pirmasis laisvai išrinktas rektorius S. Trubeckoj'us 1905 metų revoliucijos išvakarėse iškovojo universiteto autonomiją ir sugebėjo įveikti labai jau neramią situaciją jame, nes studentai buvo stipriai paveikti politinių aistrų. Jisai sudarė viduriniąją studentų grupę, kuri buvo pakankamai politiškai ir visuomeniškai aktyvi, bet ir manė, kad pagrindinis jų tikslas yra mokslo

Ugnius Trumpa

siekimas. Tačiau, kadangi padėtis buvo gana laisva, tai į universitetą pateko daug žmonių „iš gatvės“, kurie jį pavertė politinių diskusijų klubu. Rektorius S. Trubeckoj'us iškviestą pas to meto švietimo ministrą, kurio kabinete jis ir mirė nuo širdies priepuolio. Nuo to laiko universiteto, kaip nepriklausomos dvasios šventyklos, idėja jau nebegalėjo realizuotis.

UGNIUS TRUMPA: Sakysite, prašom, kaip palietė universitetą komunistinis perversmas. Kas sąlygojo tolimesnį jo likimą ir ką universitetas „paveldėjo“ iš to baisaus laikmečio?

ALEKSANDR'AS DOBROCHOTOV'AS: Iki pat 1922 metų universitetas neprarado senų tradicijų, nes bolševikai nekrepė ypatingo dėmesio į jį.

Apie įžymius to meto mokslininkus susirinkdavo ne tik inteligentijos atstovai, bet ir jaunimas iš darbininkų, valstiečių, o taip pat ir iš beyranchios armijos. Ir tas, dar nesugadintomis galvomis jaunimas organizuodavo ratelius, seminarus, mokslines bendrijas. Tai, matyt, ir išgąsdino bolševikus ir buvo daugelio žiaurių represijų, ypač 1922 metais profesorių tremties priežastis. Vėliau, aišku, universitetas tapo valstybine jaunų žmonių klaidinimo ir žalojimo mašina. Tokiu, deja, jis dar iš dalies yra likęs ir

dabar. Tai apskritai yra sąlygojama jo konservatyvios prigimties. Juk būtent toks ir yra jo tikslas: konservuoti vertybes (aišku, žiūrint, kokios tai vertybės). Tačiau dabar situacija po truputį keičiasi. Todėl universitetas mūsų dienomis suteikia rečiausią galimybę išsaugoti tai, ką dar galima išsaugoti.

UGNIUS TRUMPA: Gal galėtumėte smulkiau atskleisti tas unikalias galimybes, juk tai jau išeina už vien tik akademinių interesų ribos ir pereina į bendrus, socialinius.

ALEKSANDR'AS DOBROCHOTOV'AS: Visų pirma galima panaikinti atotrūkį tarp mokslinės ir pedagoginės veiklos. Dabar kai kuriuose universitetuose (tarp jų ir Maskvos), kviečiami bendradarbiauti dėstytojai, mokslininkai, kurie kitados turėjo dirbti vos ne pagrindinėje veikloje. V. Ivanov'as buvo išvytas iš filologijos fakulteto, A. Gurevičius — iš istorijos. O E. Meletinskij negalėjo skaityti universitete paskaitų, nes du kartus sėdėjo lageriuose. Taip kad tik dabar atsirado galimybė sujungti tikrą mokslą su jaunais protais. Juk dabar galima ne tik užsimti grynų mokslu, bet ir dorai auklėti jaunimą, lavinti jų sąmonę, mokyti diskutuoti. Tokiu būdu universitetas gali tapti gera polemikos mokykla, kurioje

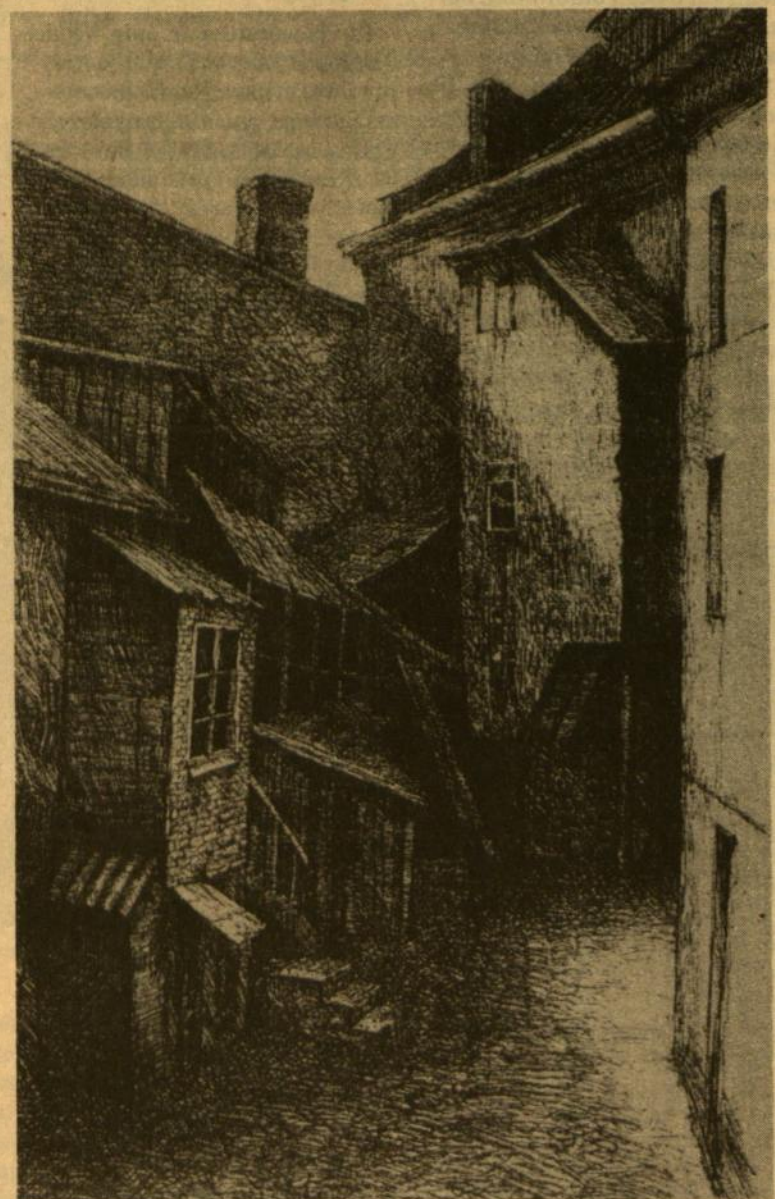
žmonės mokysis savo nuomone ne priešpastatyti, o kaip nors derinti su kitų. Pasirodė, kad tai yra ideali vieta, kur gali susitikti dvasinių vertybių beišskantis jaunimas ir patyrę profesoriai, kur gali vykti geranoriški disputai, išlaikant neutralumą bet kokiai partijai.

UGNIUS TRUMPA: Idomu, kaip pasikeitė padėtis universitete vėliausių politinių ir visuomeninių pokyčių eigoje? Ar tai davė naudos mokslinės veiklos sferai? Kuo pasipildė ir ką prarado universitetas per pastaruosius metus? Juk tokio pobūdžio pokyčiai atneša ne vien tik teigiamus rezultatus.

ALEKSANDR'AS DOBROCHOTOV'AS: Dabar yra vienas tikslas — išvaduoti universitetą iš ideologinės valdžios rankų. Ji pati lyg ir išnyko, bet patys valdymo mechanizmai dar liko ir veikia. Galima tikėtis, kad universitetui tiesiogiai padės dabartinės valdžios struktūros, konkrečiau tariant, Rusijos prezidentas, arba judėjimas iš apačios pats sau pravalys kelią. Maskvos universitete greičiausiai taip ir bus, nes ruošiami nauji įstatymai, ruošiamasi rinkimams, ir senasis rektorius, dar komunistų statytinis, neišvengiamai turės palikti vietą. Taip pat daug kas priklauso ir nuo patių studentų. Blogai tik tai, kad daugelis jų perėjo nuo teorijos į praktiką. Jie paprasčiausiai bando užsidirbti pinigų, išitraukia į biznį, kas padeda ne vien tik praturtėti, bet ir dalyvauti normaliaame gyvenime. O daugelis tiesiog išvažiuoja. Tai dar kol kas ne taip juntama humanitarinėje sferoje, nes yra manoma, kad Vakaruose mūsų humanitarai niekam nereikalingi. Tačiau meno sferose, kaip kažkas teisingai pastebėjo, pasibaigė emigracija ir prasidėjo evakuacija. Todėl tikėtis galima tikrai drąsiai ir energingų veiksmų iš valdžios pusės. Nes bet koks laiko uždelsimas taps rimta užtvara humanitarinių mokslų vystymesi. Aplamai imant, tai aukštasis mokslas yra atsidūręs ant pražūties ribos, o gal net jau ją peržengė. Tai, kad universitetai savęs neišlaikys materialiai — yra aišku. O valstybinės subsidijos yra pastoviai mažinamos. Biznis užkariauja ne tik patalpas, bet ir finansinius išteklius. Taip kad aišku, aukštoji mokykla pati neišsilaikys.

UGNIUS TRUMPA: Dabartiniu metu Maskvoje, kaip ir visoje Rusijoje, kurias daugybę privačių universitetų ir aukštesniųjų mokyklų, taip pat visi, net ir valdžios vyrai nuolat šneka apie mokslo humanitarizaciją. Koks jūsų požiūris į šį procesą?

ALEKSANDR'AS DOBROCHOTOV'AS: Visas šis judėjimas (Nukelta į 4 psl.)

Inga Gujytė

„Vilnius“, 1992
Ofortas, 17 x 10,5 cm

Iš Vilniaus grafikos ir akvarelės parodos, kuri bus atidaryta steinantį šeštadienį, gegužės 9 dieną, 7:30 v.v., Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois. Parodoje, kuri vyks iki gegužės 31 dienos, dalyvauja 40 dailininkų.

Šiame numeryje:

Lietuva laisvės apžvalgoje • Apie Rusijos universitetus • „Volungė“ ir „Gintaras“ Čikagoje • Vladas Jakubėnas (1904-1976) pagerbtas Biržuose • Filmų premijos laureatas Jonas Mekas • Vaidoto Daunio eilėraščiai • Los Angeles Dramos sambūrio spektaklis • Raimundo Katiliaus koncertai • Kazio Sajos „Pranašas Jona“ New York'e • Uršulės Astrienės liaudies menas

Kanados Volungė ir Gintaras „Draugo“ koncerte

LORETA
VENCLAUSKIENĖ

Gyvename tokiu metu, kai dešimtmečiais nusistovėjęs Amerikos lietuvių chorų gyvenimas po truputį ima keistis. Kadaiše jauni, balsingi ir gausūs lietuviški chorai paseno, apribo ir palaipsniui pradėjo irti. Tas skausmingas procesas yra vertas atskiro visapusio aptarimo, nes iki šiol plati išeivijos chorų veikla buvo ypač svarbi lietuviybės išlaikymui. Gerai būtų, kad chorinių sąjūdžių ir lietuviybės interesai ir toliau sutaptų. Tačiau jaunesnioji, Amerikoje mokslus išėjusi karta, solidarumą su tauta supranta kitaip ir tėvų kultūrinės veiklos įpročiais (atsivežtais dar iš Lietuvos) tik iš dalies pasiremia.

Tokiame išeivijos muzikinio gyvenimo padėties fone kanadiečių „Volungės“ choro ir „Gintaro“ ansamblio gastrolės Chicagoje pažymėtos kaip ypatingos reikšmės įvykis. Svečius pasikvietė *Draugo* dienraštis, ir į talpią Maria High School salę balandžio 4 dieną (kaip ir anksčiau metais) susirinko gausūs ištikimų lietuviško laikraščio skaitytojų ir rėmėjų būrys.

Pasirodymas paliko gerą, o turint galvoje, kad dainavo ne profesionalai — net labai gerą įspūdį. Kad choras švariai intonavo, kad balsai buvo „išlyginti“ — didelis choro vadovų — Dalios Viskontienės, Jono Govėdo, chormeisterės Danguolės Radkės — nuopelnas. Koncerte dalyvavę Ritos ir Juozo Karasiejų vadovaujamo „Gintaro“ ansamblio dainininkai ir instrumentalistai tą įspūdį tik sutvirtino.

Abiejų kolektyvų programa buvo sumaniai išdėstyta, su reginį pagyvinančiais vaidybos elementais. Čia pritiko ir iš salės į sceną su daina įžengiantys ansambliečiai, ir moterų ratelis per sutartinę, ir išraiškingos mizanscenos, ir tautinių drabužių pakeitimas „baliniais“ paskutinėje koncerto dalyje, kai po lietuvių liaudies dainų ir šokių netikėtai pasigirdo populiarios, įprastai vadinamų amerikietišku „musical“u ištraukos bei keletas daugumai pažįstamų „schlager“io ritmo melodijų: Tu tik tu (muzika Jono Govėdo, žodžiai Leonardo Lechavičiaus), West Side Story (muzika Leonard Bernstein, aranžuotė William Stiskles, vertimas Stasio Santvaro), Tango notturno (muzika Hans Otto Borgman, aranžuotė Alg. Bielskaus), Paskutinis sekmdienis (aranžuotė Ritos Klirienės) ir Phantom of the Opera (muzika Andrew L. Weber, aranžuotė Ed. Lojeski, vertimas Česlovo Vaičio).

Dalios Viskontienės teigimu, pramoginės muzikos į choro repertuarą įtraukimas yra gyvenimo diktuojamas. Turime

„Volungės“ choro ir „Gintaro“ ansamblio koncertas Maria High School auditorijoje, Čikagoje, šių metų balandžio 4 dieną.

sutikti, nes jaunesnioji išeivijos karta atstovauja dvikalbei kultūrai. Jaunimas dalyvauja lietuvių bendruomenės kultūriniame gyvenime šiek tiek dėl kitokių priežasčių, negu tie, kurie susibūrė į chorus iš tūkstantinio „Displaced Persons“ srauto. Pastarieji dainavo, kad atitrūkimas nuo tėvynės būtų lengvesnis, o jaunimas — iš tėvų ar senelių įskiepytos pagarbos savo tautai ir sąmoningo noro jai priklausyti. Tačiau užsieny gimusių veikia ir svečios muzikinės buities aplinka. Todėl repertuaro pasirinkimas savaime įgyja kitokį pamatą.

Tokiai padėčiai esant, Dalios Viskontienės sugebėjimas suburti jaunimą yra ypač sveikintinas. Smagu buvo klausytis puikiai choro ištariamų lietuviškų žodžių ir malonu patirti, kad liaudiška muzika koncerte sudarė dides-

niją programos dalį ir neabejotinai buvo geriausiai atlikta. Pavyzdžiui, į programą buvo įtrauktos ir darniai atliktos sutartinės: Išvedžiau oželį ir Aviža — labai sena, dėl sekundinio skambėjimo ir kanoninės polifonijos kai kam gal keistokai monotoniškai skambanti muzika. Šio amžiaus pradžioje ji Lietuvos kaime baigė nykti, tačiau folkloristų (ypač Zenono Slaviūno) dėka išliko užrašyta knygose. Akademini jaunimas, iš tų knygų išmokęs, vėl pradėjo jas dainuoti Lietuvoje. (Galbūt todėl, kad egzotinis sutartinė skambėjimo aspektas parankus pabrėžti seną mūsų tautos kilmę. Na, o disonansinė harmonija ir polifoninis melodijų ryšys įvairiais pavidalais jau seniai įėjo į modernią šio amžiaus lietuvių profesinę muziką.)

Iš kitų, gausios liaudies dai-

nomis, programos numerių pažymėtini — Sveiki gyvi, sveteliai (atliko „Gintaro“ ansamblio grupė; deja, nepažymėtas aranžuotės autorius) ir tų pačių, liaudišku būdu padainuota Šių naktį. O „Volungės“ ansamblis su ypatingu pakilimu atliko Piemenėlių dainą, Augo bernelis, Pasėjau dobilą bei po pertraukos — K. V. Banaičio harmonizuotas dainas: Oi, žinai, žinai, Oi, motinėle, Anoj pusėj Dunojėlio ir Po aukštus kalnus.

Išeivijos kompozitorių tarpe, liaudies muzikos harmonizavimo baruose K. V. Banaitis yra laikomas vienas geriausių. Jo subalansuotos lietuviškos dainos yra gražios ir patogios dainuoti. Minėtoms harmonizacijoms Jonas Govėdas buvo pritaikęs orkestrinį pritarimą (dainos skambėjo praėjusių metų Dainų šven-tėje) ir sukūręs dainas jungian-

čius instrumentinius intarpus. Betgi šiame koncerte skambėjęs fortepijoninis to darbo variantas pasirodė ne toks įdomus — dirbtinis garsų figūracijomis ir sąskambiais perkrautas. (Žinoma, rašančioji gali klysti — išvada padaryta vieninteliu pirmuoju klausymo įspūdžiu pasiremiant). Tuo tarpu chorinės, puikiai „Volungės“ ansamblio atliktos, Banaičio subalansuotų dainų partijos padarė labai gerą įspūdį.

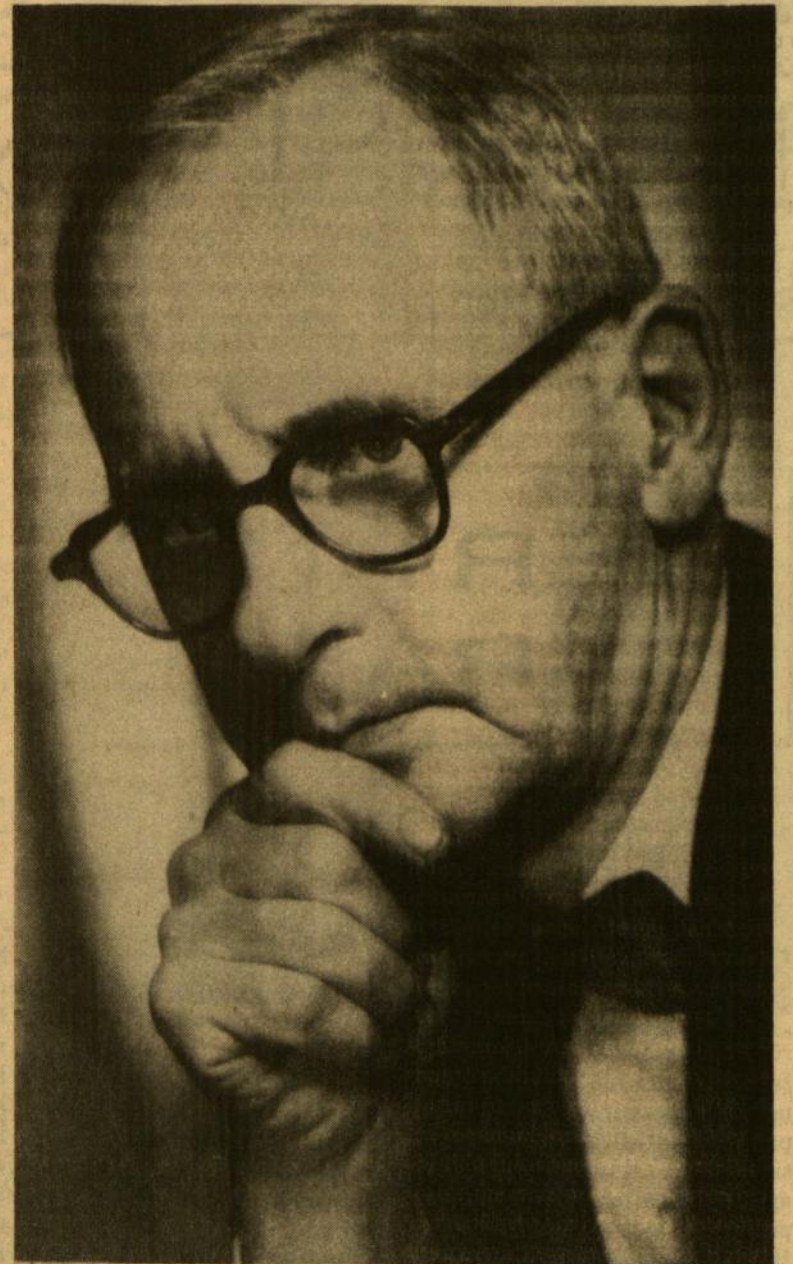
Tačiau kalbant iš kitos pusės — retas išeivijos dainininkų kolektyvas gali pasididžiuoti tokiu muzikaliu ir kūrybingu akompanuotoju kaip Jonas Govėdas. Į programą buvo įtrauktos kelios profesionaliai parašytos jo kompozicijos. Tačiau jų originalumo laipsnis galėtų būti aukštesnis. Savito komponavimo bruožų siekti padėtų reiklesnė išraiškos priemonių atranka. Gaijam muzikui to nuosirdžiai linkime.

Koncertas prasidėjo Stasio Šimkaus daina Lietuviais esame mes gimę (žodžiai Jurgio Sauerwein'o). Harmoniniu atžvilgiu tai „kieta riešutas“ choristams. Gal dėl kelionės nuovargio (artistai iš Toronto į Čikagą važiuojo autobusu), o gal dėl koncertinio patyrimo stokos, vyriškoji vokalinė partijų pusė šiek tiek „pasimetė“. Ką gi, visko bemuzikuojant pasitaiko. Tačiau, kad „Volungės“ ansamblis turi visas gerąsias interpretacines savybes, įrodė virš programos *a cappella* (be instrumentų pritarimo) atlikta chorinė daina Tykus buvo vakarėlis. Balsai skambėjo sodriai, spalvingai, dinamiškai. O *piano* ypač puikiai!

„Volungės“ ir „Gintaro“ ansamblių pasirodymas daugeliu atžvilgių priminė gražiai pravaistą dainų ir šokių muzikos vakaronę. Čia pritiko tartum liaudiškas kapelas imituojantys instrumentinės muzikos įterpimai (pagrindo verti „Gintaro“ ansamblio muzikantai) ir kai kurias dainas gražiai užvedančios jaunos solistės Eugenija Ambrozaitytė ir Adriana Karkaitė.

Išgirdome jauną, iš torontiečių lietuvių oktetą sumaniai Dalios Viskontienės išugdytą mišrų chorą. Labai svarbu ši meniška pagėjusi dainininkų būri materialiai remti, sudaryti progų jiems dažniau pakeliauti.

Šį kartą, *Draugo* pakviesti, jie koncertavo salėje, kurioje didžiąją klausytojų dalį sudarė senesnės kartos atstovai, tuo tarpu kai scenoje — su nedidelėmis išimtimis — dainavo jaunimas. Tikėkimės, kad tai tik atsitiktinumas, o ne koks nors „socialinis simptomas“. Tikėkimės, kad į jaunuosius kanadiečius dainininkus, progai pasitaikius, dėmesį atkreips jų amžiaus Čikagoje gyvenantys lietuviai, ir sėkmingai užmegzti kultūriniai ryšiai palaipsniui sustiprės.

Vladas Jakubėnas (1904-1976)

Vytauto Maželio nuotrauka

Biržai pagerbė Vlado Jakubėno atminimą

IRENA SKOMSKIENĖ

Ne visiems lemta grįžti į Tėvynę gyvenant, kad ir senatvėje, ypač vyriausios kartos menininkams. Taigi grįžtama ir po mirties, kadangi „sukūrusiems kultūros vertybių persikėlimas anapus gyvenimo upės nėra mirtis“, rašė Stasys Šimkus, „nes jų darbai šioj pusėj gyvi; veikia ir kovoja toliau“.

Tas pasakytina ir apie Vlado Jakubėno kūrybą. Daug jo kūrinių buvo atlikta Nepriklausomoje Lietuvoje, nemažai ir užsienyje. Tačiau maloniausia, jog jie skamba ir dabartyje: prisimenu 1972 metais profesorės A. Dvarionienės fortepijono klasės studentų koncertą Vilniuje. Tada IV kurso studentė A. Lazauskaitė skambino Vlado Jakubėno „Lėgendą“ ir „Iš pasakų krašto“.

1989 metais Vilniuje įvykusiame Lietuvių išeivių muzikos festivalyje skambėjo Vlado Jakubėno fortepijoninis ciklas „Miško

vienuma“ (1952). Jį skambino pianistė A. Eitmanavičiūtė, o Lietuvos Nacionalinės Filharmonijos simfoninis orkestras, diriguojamas Juozo Domarko, grojo Vlado Jakubėno Pirmąją simfoniją.

Gražiai pažymi visas Vlado Jakubėno sukaktis jo vardo draugija Čikagoje, kurios pirmininkas — niekad nenuilstantis nuo darbų savo Tėvynės labui Edvardas Šulaitis — pernai vasarą įsteigė ir Vilniuje šios draugijos skyrių. Taip atsirado galimybė pagerbti kompozitoriaus atminimą jo gimtinėje — Biržuose. Nedidelio, bet nuosirdaus biržiečių inteligentijos ratelio dėka — 1991 m. gruodžio 13 d. Biržų visuomenė buvo pakviesta į savo žemiočio atminimo vakarą.

Prie namo (senoji evangelikų reformatai klebonija), kuriame 1904 metais gimė Vladas Jakubėnas, susirinko jo giminės, pažįstami, miestelio inteligentija, svečiai. Kalbėjo miesto meras Valentinas Mizeikis, Kultūros skyriaus vedėjas Vygantas Muralis, muzikos mokyklos direktorius Juozas Puplauskis, Biržų muziejaus direktorius Algimantas Baublys; laikraščio *Biržiečių žodis* redaktoriai Algirdas Butkevičius, Vlado Jakubėno pusbrolis Povilas Jakubėnas.

Memorialinę lentą kompozitoriui atidengė muzikologė Rita Nomicaitė — Vlado Jakubėno drauginė, Vilniaus skyriaus pirmininkė. Dabartinė memorialinės vietos aplinka, kuri, anot Aleksandro Balčiauskienės, tada buvo idealiai graži, tvarkinga, biržiečius privertė susimąstyti ir daug ką įsipareigoti.

Memorialinė ceremonija užbaigė pamaldomis evangelikų reformatų bažnyčioje, kurias celebravo pastorius Renholdas Moras. Maldų intarpus užpildė kūrybinis jaunimas: vilniečiai solistė Zenė Kružikaitė ir Arūnas Staškus (vargonai), groję J. S. Bach'o „Ariją“ ir Georg Handel'io „Diginare“ iš „Te Deum“.

(Nukelta į 3 psl.)

„Gintaro“ ansamblio jaunimas po koncerto Čikagoje balandžio 4 dieną.

Po koncerto priėmimo svečiams iš Kanados metu — viduryje „Volungės“ choro vadovė Dalia Viskontienė.

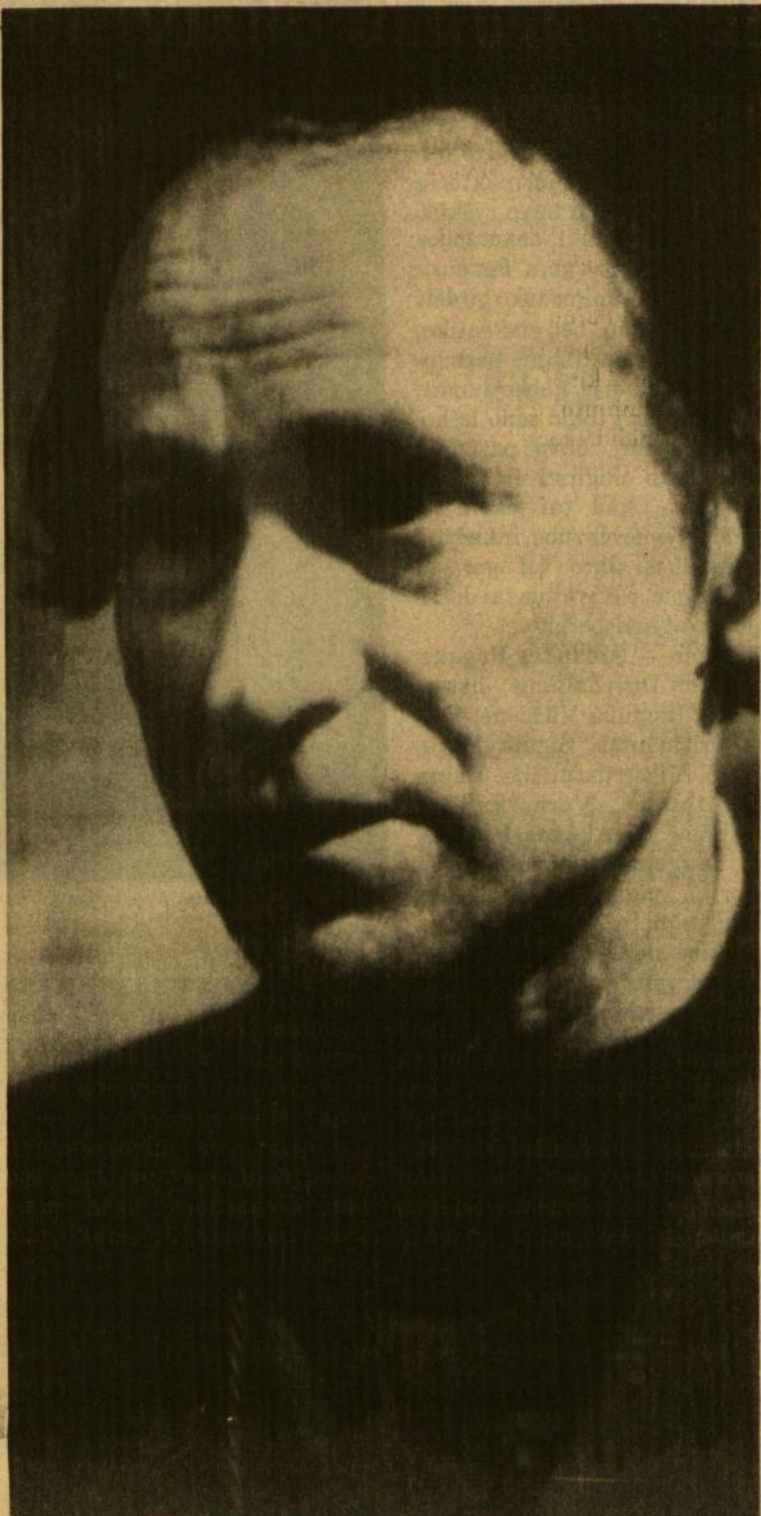
Jono Tamulaičio nuotraukos

1992 metų Mel Novikoff premija – Jonui Mekui

San Francisco mieste balandžio 25 dieną Jonui Mekui buvo įteikta 1992 metų Mel Novikoff premija. Šioji premija yra pavadinta San Francisco filmų pionieriaus vardu ir Mel Novikoff Memorial Fund yra skiriama individui ar institucijai, kurių darbas pagilino ir praplėtė filmų žiūrovų žinias bei ugdė pasigėrėjimą pasaulio kinu. Anksčiau premijos laureatai: Dan Talbot iš New Yorker Films (1988), SSSR Filmuotojų sąjunga (1989), Donald Richie (1990) ir filmų kritikė Pauline Kael (1991).

San Francisco International Film Festival leidinys aprašo Jono Meko plačią veiklą filmų mene. Jis yra filmų gamintojas, teoretikas, kritikas, archyvininkas, filmų rodytojas, filmų paskirstytojas, publicistas ir dosnus kitų filmų gamintojų finansuotojas. Save jis vadina „raving maniac of cinema“ ir laikomas vienu iš filmų puoselėjų gėnių. Be *Film Culture* žurnalo Film Makers' Cooperative ir Anthology Film Archives – visus steigiant Mekas vaidino pagrindinę rolę – tas nuostabus savarankiškų filmų gamintojų sužydėjimas septintuoju šio šimtmečio dešimtmečiu būtų likęs tik sapnu.

Vos atvykę į Ameriką iš pokario Vokietijos 1950 metais, Mekas nusipirko kamerą ir pradėjo filmuoti. Greitai jis išliko ir kaip filmų kritikas. 1955 metais įsteigė ir redagavo žurnalą *Film Culture*, rašė filmų meno skiltį New York'o laikraštyje *The Village Voice*. Tuo pačiu metu rašė poeziją ir filmų scenarijus. Tačiau pats didžiausias proveržis buvo rašymas filme, – tai Jono Meko filminė autobiografija. Meko ankstyvas troškimas (kaip ir jo kartos bendrų, kurie 1959 metais buvo pavadinti New American Cinema Group) buvo reformuoti amerikietiška filmą Europos „Naujosios bangos“ pavyzdžiu. Jis talkino kitų projektams, bet taip pat pagamino du geriausias tos eros filmus: „Guns of the Trees“ (1962) ir „The Brig“ (1964). Vėliau Mekas nebeturėjo laiko tokiems projektams, nes jis savo dėmesį sukaupė alternatyvinės filmų kultūros globai ir

Jonas Mekas

Vytauto Maželio nuotrauka

puoselėjimui. Jis filmavo savo paties kasdienio gyvenimo fragmentus, kai tik tam atsiradavo proga. Per ilgą laiką tarp jų paruošė „juodraštį“ filmui „Diaries, Notes & Sketches, also Known as Walden“. Tam, į ką jis anksčiau žiūrėjo tik kaip į provizorišką užsiėmimą – lavības, kol turės laiko ištisam filmui –

dabar jis rado pateisinimą: gimė dienoraščio filmo žanras ir su juo subrendo Meko filmo menas. Tokie filminiai užrašai, kokių Mekas darė 1971 metais per savo kelionę Lietuvon, buvo suredaguoti filmui „Reminiscences of a Journey to Lithuania“ (1976). Medžiaga surinkta tarp 1949 ir 1963 metų, buvo suredaguota

filmui „Lost Lost Lost“. Medžiaga iš 1964-1968 metų parodoma filme „In Between“, o šįjį sekė kiti dienoraščiai, iš kurių pažymėtini „Paradise Not Yet Lost“ (1979) ir „He Stands in a Desert Counting the Seconds of his Life“ (1969-1985).

Jono Meko filmuose dominuoja Beat Generation ir egzistencializmo vertybės: spontaniškumas, improvizacija, nuširdumas. Septintajame dešimtmetyje atsiradusi stipri kontrakultūra buvo aktyvus Mekui teorizuoti apie tokį filmą, kuris gali savaime išreikšti tas vertybes. Jis tada suprato, kaip nepaprastai svarbu turėti nepriklausomas institucijas, kurios galėtų puoselėti tas ilgai brangintas naujojo kino svajones. Kelerius metus Mekas rodė avangardinius filmus Charles Street Theater. 1962 metais Mekas įsteigia New York Film-Makers' Cooperative, garantuojantį filmų paskirstymą kiekvienam filmų gamintojui. Nuo pat pradžios šis kooperatyvas buvo centras filmininkams, iki to laiko dirbusiems izoliacijoje. Mekas kartu su kitais sukūrė pirmąjį muziejų, kuris buvo skirtas filmui kaip menui. Anthology Film Archives New York'e buvo atidaryti 1970 metų gruodžio mėnesį ir per palyginti trumpą laiką parodė daugiau kaip tris šimtus filmų, kuriuos susuko Amerikos savarankiškų filmų gamintojai ar didieji prieškariniai Europos filmų režisieriai. Savo pirmajame įsikūnijime Anthology veikė dešimtį metų. 1979 metais ji įsigijo iš New York'o miesto buvusį teismo pastatą savo rinkiniams ir filmų rodymui. Devintajame dešimtmetyje Mekas darbavosi sukeliant pinigus, kad būtų galima Anthology Film Archives įruošti pastovią buveinę šiuose teismo rūmuose. 1988 metais Anthology vėl atsidarė dideliame kinofilmo džiaugsmui.

(Straipsnio *San Francisco International Film Festival* apie Joną Meką autorius yra David James, kuris redagavo greitai pasirodysiančią Princeton University Press leidžiamą knygą *To Free the Cinema: Jonas Mekas and the New York Underground.*) (kt)

Dalia Rastienė

„Aš su Tavimi“, 1991
Batika, linas, 57" x 48"

Iš šių metų Vasario Šešioliktosios parodos „Dailė '92“, vykusios Čiurlionio galerijoje, Chicago'je.

Vaidotas Dauvas

IŠ „PAGUODOS KVARTETŲ“

VASARIS TALLINN'E

Olimpijos ūkuos man gaudė bėgiai,
Ir dulkė nepasiekiamas lietus,
Ir tikrino žiemos amuletus
Portjė pačio pavasario papėdėj.

Aš gniaužiau saujoj Viešpaties metus
Namuos, kur skaičiai buvo mus užsklendę,
Koridoriuos, kur laisvės geismas sklendė
Saldus kaip melas ir toks pat kartus.

Žiūrėk, tariau; man pasirodė: sklendė
Virš mūsų ženklas, trokštantis būties,
Bet tolo vien šešėlis praeities:
Į Nojaus laivą grįžtanti balandė.

Stovėjome ant šelmenio paties;
Mirgėjo miesto šviesuliai bėgėliai,
Negundė niekas. Gaudė duslūs bėgiai.
Kalbėjau: patalus ir man sniegai paties.

1988 vasaris,
1991 gruodžio 8

MIESTAS

Ir jį nuplaus kaip sopulį,
Nuneš kaip sapno pusnį,
Kaip širdgėlą nupūs jį
Į tolyjį nekropolį.

Ir niekad nenubusi jam,
Jau niekad neužmigsį,
Buvai, esi, o liksi
Kitoj gyvybės pusėje.

Ir suboluos tam blyksnyje,
Kur droviai kirsis vėjai,
Siela, kurią mylėjai
Švelniausiam miesto linksnyje.

Prie žodžio žodį dėjai
Kaip išpirka prie nuopolio,
Dabar – naktis be sopulio,
Žaizda, kurią žadėjai.

1991 vasara,
rugsėjo 20

ANNO DOMINI

Išvaduok iš poezijos meno.
Šviete juodos stigmatos.
Aš kartojau: tai Viešpaties metas,
O juk buvo vien mano.

Kaip žiemos nematomas matas
Tyli vardas ant lakšto.
Kasdieninės ugnies ir vaško
Duoki man savo metuos.

Ir kai tamsą, kai juodąją šlaksto
Gedulingas nakties palydas,
Man pasaulis yra pasakytas
Snaigės ant tavojo laiško.

Beldžia! Niekas nebus uždarytas,
Dega žvakė tiems, kurie mena.
Išvaduok iš poezijos meno
Kaip auštantis rytas.

1991 gruodžio 8

TRISDEŠIMT TRYŠ

Tau Tėve, Vienatini Tau,
Ramintoja mūsų, ir Tau ši
Ilga žiema, kurioje apkartau,
Skaičiams teisėjų taukšint.

Dėki mane prie šio laiko kurtaus,
Einanti sulaukyki,
Šešelyje kalbinki, ten, kur Tau
Ir aš kalėjau ne sykį.

Mano skaičius atrakindamas man
Teisiems jų skaičius padalyki,
Tarną, teisiųjų iduotą teisman,
Ranka tegul Tavo palyti.

Yra mano metas Taviesiems namam,
Skiemuos iš gelmenio. Tau ši
Alkio žiema, šitos dienos, aiman,
Drekančios, – čia viešpatausi.

1990 gruodis,
1991 gruodžio 28

Biržai pagerbė Vlodo Jakubėno atminimą

(Atkelta iš 2 psl.)

Biržų evangelikų reformatų bendruomenė seniai nebuvo girdėjusi gyvo profesionalų meno savo bažnyčioje, todėl ilgai prisimins šią šventą valandą. Visai neapšildomoje bažnyčioje muzikinė malda paskleidė dvasinę šilumą, o turiningas pastoriaus Moro pamokslas ir jo maldos už Vlādą Jakubėną visus jaudino. Beje, kunigas nepamiršo ir kompozitoriaus tėvo, Povilo Jakubėno – teologijos profesoriaus, didelių jo darbų Lietuvos Evangelikų Reformatų Bažnyčios labui.

Po pamaldų dėmesio centru tapo Biržų Muziejus, kuriame buvo eksponuojama paroda (iš Vilniaus Meno archyvo fondų), skirta Vlādai Jakubėnui. Muziejaus direktorius Algimantas Baublys apgailestavo, kad įžymių šio krašto žmonių kūrybinis palikimas kažkodėl aplenkia jų gimtinę, kurioje jis būtų visų geriausiai saugomas ir mylimas.

Vakare renesansinėje Biržų pilyje skambėjo Vlodo Jakubėno muzika. Kūrinius fortepijonui skambino pianistai Virginija Daugirdienė ir Arūnas Stąskus, o solistė Zenė Kružikaitė padainavo Vlodo Jakubėno harmonizuotas lietuvių liaudies dainas. Kūrybinę, žurnalistinę

Petras Ilgūnas

Biržai, 1958

kompozitoriaus veiklą, jo muzikos kritikos darbą išsamiai nušvietė muzikologė Rita Nomicaitė, o iš Čikagos atsiųsta vaizdajuostė apie Vlādą Jakubėną papildė viską, kas „dainon nesudėta“ jam gyvenant JAV.

Savo prisiminimais apie kompozitorių pasidalijo ji pažinojusi jaunystėje Biržų pastoriaus našlę Aleksandra Balčiauskienę ir neseniai JAV

sveičiavęs Vlodo Jakubėno gimnaitis Paulius Guobužis. Biržų muzikos mokyklos vokalinių ansamblis, vedamas Palmyros Briedienės, užbaigė vakarą Vlodo Jakubėno dainomis „Nurimk, sesut“ bei „Išvežtųjų ir ištremtųjų giesmė“.

Daug pasidarbavo biržiečiai išleisdami programą-bukletą (autorai Aleksandra Balčiauskienė ir Jonas Dagilis), skirtą

savo žemiečio gedulingos datos sukakčiai. Miesto laikraštis *Biržiečių žodis*, gruodžio 13 dieną buvo pašvęstas Vlodo Jakubėno atminimui. Jame yra kompozitoriaus sesers Halinos Dilienės prisiminimai apie savo brolių ir jų vaikystę bei jaunystę Biržuose, laikraščio redaktoriaus, kraštotyrininko ir tautodailininko (jis yra memorialinės lentos Vlādai Jakubėnui autorius) Algirdo

Butkevičiaus straipsnis „Pareina kūrėjas namo“ bei mano pačios straipsnis apie kompozitoriaus kūrybinio darbo laikotarpį Lietuvoje iki 1944 metų „Kompozitorius, pianistas, muzikos kritikas“.

Taigi kompozitoriaus, mylėjusio Lietuvą iš tolo, sugrįžimas

į savo gimtinę nors buvo ir labai ilgas, bet jis įvyko ir praturtino savo žemiečius. Tai tik pradžia didelio darbo, kuriam užsimojusi Vlodo Jakubėno draugija su būsimuoju savo skyriumi Biržuose. Nebuvo lemta Vlādai Jakubėnui sugrįžti vėl į Nepriklausomą Lietuvą, pasivaikščioti

vaikystės ir jaunystės takais Biržuose, tačiau malonu, kad biržiečiai nepamiršo savo žemiečio ir juo didžiuojasi, žavisi jo kūriniams. Šį pavasarį Vlodo Jakubėno draugijos Vilniaus skyrius planuoja surengti kompozitoriaus gimtadienį Kaune – jo jaunystės mieste.

Los Angeles scenoje vėl Dramos sambūris

RŪTA KLEVA
VIDŽIŪNIENĖ

Pagaliau ir vėl mūsų Kalifornijos pakraščio lietuviai susilaukė savo mėgiamo Dramos sambūrio pasirodymo. Šį kartą skelbimas kalbėjo apie čia premijuotą Lietuvos autorės Izabelės Lukošienės pjesę „Karaliaus vagis“, režisuojant Algimantui Žemaitaičiui ir per du vakarus vaidinant net dešimčiai Dramos sambūrio aktorių.

Pjesė tai nėra drama, nors ji gali turėti dramatiškų momentų. Ji gali būti ir pasakos įscenizavimu. Todėl šiuo atveju, vaiduojant tokios senos Lietuvos valstybės gyvenimo iškarpą, autorius gali sau leisti vadovautis labiau fantazija negu pagrįstais faktais. Čia rodomas senas, valdovų nuniokotas lietuviškas kaimas su vos gyvybę sugebančiais palaikyti gyventojais, kai šalia savivaliauja poniški didikai, gudriai apeidami jais labai pasitikinti, nepritrusį karalių.

Pirmasis veiksmas buvo drauge ir gaudus, ir kantrybę bandantis paveikslas. Čia nepaklusnus, bet geras ūkininkas nuoširdžiai rūpinasi savo senute, vos bėpaeinančia motina. Daug dejonų, daug slubavimo ir kalbų apie mirtį, bet dar vis nepristatoma tikra ūkininko gyvenybė, kol neatvyksta Ministras ir Ministrė Pirmininkė, sukurta moteris, lengvai vyniojanti apie pirštą paslaugų Ministrą, kuris puola vykdyti kiekvieną jos įgeidį. Tačiau pirmasis bandymas išlupti iš vargšo ūkininko pinigų, jį vis bauginant savo visagalybe, tėra tik jo vargų pradžia. Pasi-

Los Angeles Dramos sambūris: (pirmoje eilėje) Juozas Pupius, Sigutė Mikutaitytė-Lownd, Daina Žemaitytė, Veronika Ragauskienė, Viltis Jatulienė, (antroje eilėje) režisierius Algimantas Žemaitaitis, Fredas Prišmantas, Ema Dovydaitytė, Amandas Ragauskas, Ramunė Vitkienė, Antanas Kiškis.

rodo, ūkininkas slėpė savo namuose giliame urve seną savo motiną, taip ją išgelbėdamas nuo valdžios įsakymo suvežti visus senus žmones į mišką, kur jie buvo žvėrių sunaikinti.

Motina nebuvo vien paprasta senutė, ji buvo aiškiaregė. Čia ir prasideda visa painiava, kai atvykusiam ištirti įvykį Karaliui ji atskleidžia pranašystę, kad jis bus nunuodytas per puotą antrąją Kalėdų dieną, nes Ministrė nori perimti valdžią. Karalius ir netiki, ir tiki. Šis veiksmas, nors aktorių puikiai atliktas, buvo

kiek ištęstas ir pilnas dejonų, ilgų monologų ir praeities paveikslų.

Antrame veiksmo vėl dejonės, šį kartą Karaliaus rūmuose, kur skundžiasi savo tarnaitėms ir patarėjoms Karalienė dėl Karaliaus per mažo dėmesio jai. Tarnaitės jai praneša apie senutės mirtį, kurią ji buvo sau išpranašavusi. Įdomiau pradeda darytis, tik kai Ministras ir Ministrė Pirmininkė vieni aptaria savo planą nunuodyti Karalių kaip tik per Kalėdų puotą. Tą jų pokalbį nugirsta viena tarnautoja.

Trečiame veiksmo jau įdomiau. Ten Karalius, nutaręs sužinoti savo valdžios užkulius, naktį persirengia vagimi ir išeina į gatvę, kur susipažįsta su kitu vagim. Jiedu išsikalba apie žmonių vargelius, kai jie bado yra priversti eiti vagiliauti. Draugas vagis, padedamas Karaliaus Vagies, vykusiai išplėšia valstybės iždą, bet drauge jam praneša nugirstus tamsius pavaldinių planus. Pasikutinis veiksmas įdomiausias, nėra nereikalingų plepalų, nes tai jau Kalėdų puota, groja muzika ir vyksta šokiai. Yra ir nuodai

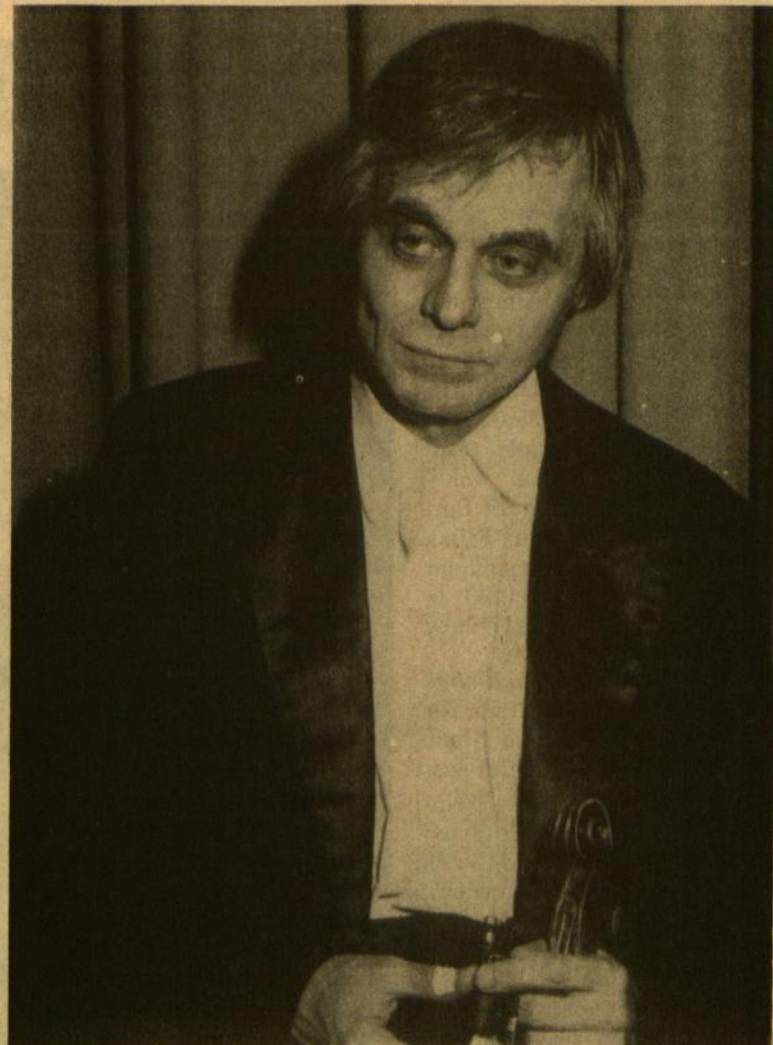
auksinėje Karaliaus taurėje, bet šis viską žino, taigi paprašo pačią Pirmininkę atsigeri iš auksinės jo taurės, nuo ko ji miršta. Viskas baigiasi gerai ir linksmai.

Taigi kokias išvadas buvo galima pasidaryti po šio vaidinimo? Atrodo, kad nors pats veiksmas publikos ir nebuvo teigiamai įvertintas, mūsų aktorių darbas ir gabumai buvo ryškūs. Vaidyba buvo puiki, dekoracijos žavingos, režisūra gera. Per susibūrimą po vaidinimo teko girdėti daug nuomonių, bet visi sutiko, kad galas atpirkio ilgus postrin-gavimus. Aktorių nuoširdumas, išsilyvenimas į tokio seno laikotarpio pasaulį, buvo pasigėrėtinas. Teko nugirsti ir įdomų spėliojimą, kad tai dabartis, įvytiota į senovės rūbą, ir kad toji Ministrė iš tikro tai garsoji Prunskienė, o Karalius tai doras valdovas Landsbergis...

Vaidino — Amandas Ragauskas, Ema Dovydaitytė, Juozas Pupius, Ramunė Vitkienė, Fredas Prišmantas, Sigutė Mikutaitytė, Viltis Jatulienė, Daina Žemaitaitytė, Veronika Ragauskienė ir Aloyzas Pečiulis. Tai daugiausia mūsų žymieji aktoriai, pamatant ir keletą naujų veidų.

Puikios dekoracijos — Virginijos Barauskienės, talkinant Daliai Jasiukonienei ir Juriui Narbutui. Kostiumai — Emos Dovydaitytės, garsas ir muzika Pauliaus Jasiukonio, apšvietimas Algio Manto. Dar paminėtinos nekalbamose rolėse Agnė Barauskaitė, Amanda Ragauskaitė ir Greta Zambacevičiūtė, talkininkai Domas Rinkevičius ir Nerijus Mikalajūnas.

Taigi žiūrėsime, kokį gal vietinio autoriaus veiklą mūsų puikusis Dramos sambūris pasirinks kitą kartą.

Raimundas Katilius

Jono Tamaličio nuotrauka

Katiliaus smuikas

ENRIQUE ARIAS

Retai girdime didžiulius smuikininkus grojant šiuolaikinę muziką, nes virtuozai mėgsta apsiriboti klasikiniu, standartinio repertuaru. Raimundas Katilius ir Larisa Labkova, pilna žodžio prasme tobula muzikinis ansamblis, atliko pažengusios modernios, nepaprastai sunkios muzikos programą kovo 8 dieną Weill Recital salėje, Carnegie Hall, New York'e. Ši programa buvo pakartota kovo 11 ir 13 dieną Harold Washington bibliotekoje ir American Conservatory of Music, Čikagoje.

Visuose koncertuose Katilius ir Labkova atliko kūrinį su visiškai koncentracija ir muzikine kontrole. Girdint tokio kalibro grojimą, nebegalima kalbėti apie techniką, nei apie interpretaciją, nes klausytojas visiškai paskęsta muzikoje. Ir dar kokioje muzikoje! Tai tikrai ne muzika įprastinėm ausim girdėti. Nuo brutalaus Bartok'o Sonatos Nr. 1 iki rapsodiškosios Ravel'io Tziganės Katilius įrodė kone velnišką instrumento kontrolę. Katilius grojo su tokiu intensy-

vumu ir tokia aistra, kad jis neabejotinai išsiskiria iš daugelio smuikininkų. Jo pagininiška išvaizda akivaizdžiai liudijo gyvo kūrėjo užsiangažavimą degti menui. Ir dar nuostabiau, nebuvo jausmo, kad jis groty aplodismentui — jaučiama buvo, kad tai muzikas, grojantis — muzikai, nes jis vienodu intensyvumu groja ir tuščiai salei.

Dalis šios programos galėjo būti klausytojams kiek atstumianti; turio omenyje kriptišką Ramey Siutą ar Firsto niūriąją Black Sun. Stebinančiai hipnotiškai praskambėjo Osvaldo Balakausko Rain for Krakow ir nepakartojamai originaliai Dorfmann'o ir Andrejevo kūriniai. Šalia programos menininkai dar pagrojo Castelnuovo — Tedesco linksmąją Figaro Parafrazę bei Brahms'o Vengrų šoki Nr. 2. Ši programa nebuvo visiems, tik išrinktiesiems — tiems, kurie girdėję ją New York'e ar Čikagoje, patyrė kone mistinį išgyvenimą.

(Dr. Enrique Arias, American Conservatory Chief of Doctoral Studies, mums parašytą recenziją išvertė Dalia Kučėnienė.)

Rusijos ateitis

(Atkelta iš 1 psl.)

mas, kurį jūs čia paminėjote, yra gana stichiškas, tačiau jame yra racionalus grūdas. Šiaip tai humanitarizacija atrodo kaip ir eilinė sovietinė kampanija, tarkim liaudies ūkio chemizacija. Po marksistinių struktūrų aukštajame moksle žlugimo, atsirado laisva vieta ir ją reikėjo kuo nors užpildyti. Tam reikalingai labai tiko kultūrologija, kaip labai abstraktus ir bendras dalykas. Tačiau šis gana biurokratiškas judėjimas iš viršaus susijungė su labai rimtu judėjimu iš apačios. Nes daugelis sovietinės valdžios atmetusių mokslininkų buvo radę kultūrologijoje nišą savo veiklai. Tokiu būdu šis procesas netapo eiline fikcija ir igavo rimtą išraišką. Būtent tokiu būdu ir susikūrė mūsų kultūrologijos katedra Maskvos universitete.

UGNIUS TRUMPA: Norėčiau sužinoti apie Jūsų požiūrį į universitetų ateitį bendrai, tiek Rusijoje tiek visame pasaulyje.

ALEKSANDR'AS DOBROCHOTOV'AS: Aš visai sutinku su tais Vakarų sociologais ir kultūrologais, kurie mano, kad dvidešimt pirmas amžius bus universitetų amžiumi. Matyt, kad ateityje universitetai pradės vaidinti vaidmenį, panašų į jų

Viduramžių vaidmenį. O gal net ir didesnį, kadangi yra pastebima ryški krizė tradicinių politinių institutų. Ir parlamentai, ir finansiniai centrai, ir grynai politiniai vienetai jau ne visada save pateisina. Dabar ypač išauga dvasinio autoriteto rolė. Kol kas tai daugiausia būna charizmatinių vadų rolė, kas yra labai pavojinga. O universitetas, iš principo, galėtų suvaidinti dvasinio parlamento rolę, kuris ruošytų visuomeninę nuomonę, būtų nuolatinė vieta dialogui. Ir dar kuo jis yra patogus: jis ne tik konservuoja vertybes (jo tradicinis pašaukimas gelbėti, saugoti ir vystyti kultūrą), bet taip pat jis yra ir žmonijos kultūrinė atmintis, kultūros perdavimas naujoms kartoms. O taip pat, tai yra ir humanitarinių, ir tikslųjų mokslų susitikimo vieta. Tai labai svarbu, nes dvidešimtas amžius visus mokslus vos ne galutinai išskyrė. Todėl ir iškilio poreikis kurti dirbtines sąjungas — biofiziką ar panašiai. Ir, mano manymu, yra labai svarbu ne tik fizikus mokyti kultūrologijos, bet ir humanitarams suteikti pagrindines tikslųjų mokslų žinias, bent tam, kad jie suvoktų skirtumus tarp šių mokslo šakų.

UGNIUS TRUMPA: Dekoju Jums, Profesoriau, ir linkiu sėkmės tiek Jums, tiek visai kultūrologijos katedrai.

Kazio Sajos „Pranašas Jona“ New York'e

„Pranašą Joną“, Kazio Sajos tragikomediją apie laivą nenaudėlių, kuriuos klasingai į jų pačių pražūtį nuveda kapitonas ir igula, šį pavasarį New York'e stato Arts Club Theatre grupė. Spektakliai prasidėjo balandžio 24 dieną.

Kazys Saja, plačiai žinomas Lietuvoje ir Vidurio-Rytų Europoje rašytojas ir dramaturgas, šventraščio pasakojimu apie pranašą Joną pasinaudoja kaip alegorija galios verslininkavimui, godumui ir naikinimui. Jona palieka Jeruzalę ir pasprunka laivu, plaukiančiu į Tarsus miestą; Dievas jam liepęs keliauti į Ninevę. Nepasitikėdamas savim ir savo pranašiškom

galiom, Jona apleidžia laivą, palikdamas jį godiems pirkliais ir prostitutėms, kuriuos kapitonas manipuliuoja, nepaisant vieno išminčiaus atkaklių perspėjimų. Tema ypač aktuali, atsižvelgiant į šiuolaikinį viešą įniršį prieš godumą ir stygių saiko mūsų pačių visuomenėje.

Vaidinimą režisuoja Rasa Allan Kazlas, išvertusi ir Sajos tekstą į anglų kalbą. Vienuolikos artistų sudėtyje yra: Petrus Antonius, Ennals Berl, Dimitri Christy, Thomas Crouch, Marianne DeAngleis, Donald Brody, Gayle Hudson, John Steber, Gail Thomas, Noel Wilson ir Stephen Wyler. „Pranašą Joną“ stato Arts Club Theatre organizacija, kuri

jau nuo 1983 metų pasižymėjo iš Rytų Europos veikalų premjerom New York'e ir su amerikietišku vaidinimų gastrolėm Baltijos šalyse.

„Pranašo Jonos“ spektakliai vyksta Aušros Vartų parapijos teatre, 570 Broome Street (du blokai į šiaurę nuo Canal, tuoj pat į vakarus nuo Varick). Pastatymas turi „Equity Approved Showcase“ pažymėjimą. Iš viso bus šešiolika „Pranašo Jonos“ spektaklių — gegužės mėnesį jie dar vyks: ketvirtadienį, penktadienį ir šeštadienį, gegužės 7-9, 8 v.v.; sekmadienį, gegužės 10, 3 v.p.p.; ketvirtadienį ir penktadienį, gegužės 14 ir 15, 8 v.v. Paskutinis spektaklių savaitgalis bus nuo gegužės 14 iki 24 dienos: ketvirtadienį, penktadienį ir šeštadienį, gegužės 21, 22 ir 23, 8 v.v.; sekmadienį, gegužės 24, 3 v.p.p. Dėl informacijų ir rezervacijų galima skambinti Camille Weidhorn 718-768-0295 ar Rasai Allan Kazlas 212-633-0652.

Uršulės Astrienės margučių ir šiaudų paveikslų paroda

Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje. Čikagoje vyksta liaudies menininkės Uršulės Astrienės velykinė paroda. Paroda skirta pažymėti ponios Astrienės artėjančiam aštuoniasdešimties metų ir jau dvidešimt penkerius metus nenutrūkstanioms jos kasmetinėms Velykų margučių marginimo pamokoms muziejuje. Nuo 1967 metų muziejus organizuoja šias pamokas, kurias ponia Astrienė dabar dėsto kartu su kelių kartų šeimos nariais.

Uršulė Astrienė gimusi Lietuvoje, Jungtinėse Valstybėse gyvena nuo 1949 metų. Ji pasireiškė kaip talentinga menininkė, dekoruodama margučius

Uršulė Astrienė su sūnum Donaldu demonstruoja margučių meną Balzeco Lietuvių kultūros muziejuje.

ir kurdama paveikslus iš šiaudų. Būdama maža mergaitė, ėmė skutinėti kiaušinius ir tebetobulina šį meną dabar. Savo šiaudų paveiksluose Astrienė naudoja kviečių ir rugių stiebus, varpas. Menininkė juos perpjauja, išlygina ir prikliauja prie spalvingos fono medžiagos, sukurdamas subtilius, lietuvių liaudies meno motyvais sekančius vaizdus.

Uršulė Astrienė vedė pamokas ir demonstravo savo kūrybą visoje Amerikoje. Jos darbai buvo eksponuoti Grand Rapids Meno galerijoje, Annhurst kolegijoje ir Michigan State universitete. Ji taip pat surengė keletą perso-

nalinų parodų Čiurlionio galerijoje ir Balzeco Lietuvių kultūros muziejuje Čikagoje. Nemažai jos margučių ir šiaudų paveikslų yra įsigiję privatūs kolekcionieriai bei firmos. Astrienės kūryba buvo palankiai aprašyta *Chicago Daily News*, *Chicago Tribune*, *Grand Rapids Herald*, *Grand Rapids Press* laikraščiuose, o taip pat Amerikos lietuvių spaudoje.

Paroda tęsis iki gegužės mėnesio galo. Ją galima aplankyti kasdien nuo 10 v.r. iki 4 v.p.p. Penktadieniais iki 8 v.v. Pradedant gegužės 1 dieną, parodos lankytojai yra kviečiami užsukti ir į Kristalo kambarį, kur jaukioje aplinkoje kas penktadienį galės pabendrauti su savo draugais ir pažįstamais.

D. L.

Arts Club Theatre statomo Kazio Sajos „Pranašo Jonos“ artistų sudėtis, priekyje (klūpo) režisierė Rasa Allan Kazlas.

Algio Norvilos nuotrauka